

Филип ЖИВАНОВИЋ, мастер

ТЕРОРИЗАМ КАО РИЗИК У КАРГО ОСИГУРАЊУ

Резиме

Узимајући у обзир политички, геополитички и међународно-правни оквир почетка 21. века, питање осигурања од тероризма биће једно од водећих питања којим ће морати да се позабави правна наука на пољу осигурања. Ризик тероризма је одличан пример, како развој и промена у области ратовања и политичког деловања могу извршити утицај на пословно-правне односе, стога ће аутор овог рада указати на нормативни развој у третирању ризика тероризма. Поред тога, оно на шта посебно треба указати јесте непрепознавање ризика тероризма као издвојеног ризика из оквира групе ратних и политичких ризика који су тренутно инкорпорирани у комплекту клаузула које је донео Институт лондонских осигураваача (Institut of London Underwriters), 2009. године, јер је на тај начин остављен велики простор различитим тумачењима остварених осигураних случајева, што за собом повлачи несигурност и подложност манипулацијама на тржишту осигурања.

Кључне речи: *транспортно осигурање, ратни и политички ризици, ризик тероризма, институтске клаузуле.*

I Развој у нормативном третирању ризика тероризма

Историјски, у области осигурања, ризик тероризма се појавио у контексту отмица авиона, јер су такви случајеви када су у питању бродови, били знатно ређи. Иако су напади пирата нешто са чиме се поморска пловидба сусретала од свог настанка, пиратерија није била од значаја на пољу осигурања од тероризма, јер она се сматрала за поморски ризик, а нарочито и из разлога што пиратерија са собом не носи политичку моти-

висаност.¹ Знатно већа пажња ризику од тероризма посвећена је након догађаја од 9.11.2001. године, иако се тада поставило питање да ли се они имају окарактерисати као чинови рата („*acts of war*“) или тероризам. Дошло се ипак до закључка да су „терористичке акције“ биле много адекватније како би се описало оно што се десило.² Тада су многи осигураваачи почели да увиђају да се слични напади могу десити и у лукама, како и у градовима, али и на самим бродовима, било да се они налазе у луци или на отвореном мору. То се и обистинило када се догодио напад Ал Каиде на француски супертанкер „Лимбург“, 2002. године.³ Иако су јеменске власти тврдиле да се ради о инциденту, убрзо је постало јасно да је у питању терористички акт. На овом примеру се може видети колико овај али и слични случајеви остају подложни политичким оценама, заинтересованих актера, и колико као такви могу утицати и на опредељење осигураваача, како ће дело квалификовати.

II Ризик тероризма у националним прописима

На националном плану ризик тероризма нигде није *explicite* наведен као такав. Међутим, у Закону о поморској пловидби, у делу који се тиче сузбијања незаконитих радњи уперених против сигурности поморске пловидбе, забрањује се заповеднику брода, другом члану посаде или неком другом лицу на броду да учини дело које по својој природи има за циљ да застраши становништво, принуди владу или међународну организацију, да изврши или се уздржи од вршења било које радње у вези са испуштањем са тог домаћег брода експлозива, радиоактивног материјала, биолошко-хемијско-нуклеарног оружја, испуштањем нафте, течне природне гасове или другу опасну или штетну ствар у количини или концентрацији која узрокује или ће вероватно узроковати смрт или озбиљну повреду људи или загађење морске средине.⁴ Овакво дефинисање радњи које су забрањене, умногоме се подудара са савременим начином дефинисања тероризма, нарочито у делу који гласи „да застраши становништво, принуди владу или међународну организацију...“ па тако наш законодавац, иако у својим нормама не дефинише ризик тероризма као посебну

1 C.B. Jonathan, M.A. Gilman, *British Shipping Laws Arnould's Law of Marine Insurance and Average*, Vol. III, sixteenth edition, London, 1997, 201

2 John Dunt, *International Cargo Insurance*, London and New York, 2012, пар. 3.66.

3 *Yemen ship attack 'was terrorism'*, BBC News, 13 October 2002, доступно на: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2324431.stm, 12.9.2016.

4 Закон о поморској пловидби, *Сл. гласник РС*, бр. 87/11, 104/13, чл. 173.

категорију, лексичким преузимањем дефиниције из међународних прописа и детаљнијим описивањем радњи које су забрањене, може помоћи осигураницима и осигуравачима приликом одређивања шта подразумева ризик тероризма када се уговара осигурање против њега.

III Ризик тероризма у Институтским клаузулама и судској пракси

Када говоримо о ризику тероризма, који се налази у *Institute War and Strikes Clauses* из 1982. године,⁵ и о ризику тероризма који је наведен у *Institute War and Strikes Clauses Cargo* из 2009. године,⁶ мора се приметити да је знатно више пажње ближе дефинисању ризика тероризма посвећено у клаузулама ревидираним 2009. године, што је очигледан доказ повећане пажње на пољу регулисања ове области ратних и политичких ризика. У тумачењу клаузуле из 1982. године, било да се она налази у клаузулама којима се осигурава роба или пловило, наводи се да се термин „терориста“ има тумачити у свом колоквијалном значењу, па се чак напомиње да се дефиниција која стоји у британском Акту о превенцији тероризма из 1989. године, не може узети у обзир.⁷

Значење које се даје тероризму у контексту полисе, гласи: „тероризам“ значи употребу насиља због политичких циљева и укључује било коју употребу насиља у циљу довођења јавности или било којег дела јавности у стање страха.⁸ Ово је доста широка дефиниција која пре свега представља друштвено-политичку оцену акта тероризма, те она као таква не јако мало може бити од користи у тумачењу и оцени насталих осигураних случајева.

Када се говори о дефинисању тероризма у Институтским ратним и политичким клаузулама које се односе на *Cargo* (робу), уочавамо детаљније навођење и објашњење шта се има сматрати за акт тероризма у контексту осигурања робе. Тако у *Institute Strikes Clause (Cargo)* стоји да је било какво оштећење или губитак осигуране робе покривене од насталог ризика проузрокованог: „било којим актом тероризма, било ког појединца који делује у име или у вези са неком организацијом, која спроводи активности у циљу збацивања или утицаја, путем присиле или насиља,

5 Институтске клаузуле ратних и политичких ризика из 1982.године (енг. *Institute War and Strikes Clause Cargo*), чл. 1.5.

6 Институтске клаузуле ратних и политичких ризика из 2009. године (енг. *Institute War and Strikes Clause Cargo*), чл. 1.2.

7 Акт о превенцији тероризма из 1989. године (енг. *Prevention of Terrorism Act*), чл. 20, ст. 1.

8 J.C.B. Gilman, 200.

било које власти, легално или нелегално конституисане“.⁹ Овако дефинисана клаузула преузета је из *Reinsurance Act (Acts of Terrorism)* из 1993. године, који је донет након терористичког напада који је извела ИРА (Ирска Републиканска Армија) 1992. године у лондонском Ситију, када су оштећене и саме пословне просторије Лојда.¹⁰ Што се тиче саме клаузуле, оваквом терминологијом се уводе нови критеријуми који могу бити од помоћи при оцени о каквом се акту ради, али и даље остаје проблематика разликовања ризика тероризма од ризика побуне, устанка, немира, итд. Међутим, оно што је недвосмислено у њеном тумачењу јесте, да она предвиђа употребу силе или насиља које доводи до проузроковања штете на имовини. Такође, потребно је да терористички акт буде усмерен у циљу утицања на државне органе.

У судској пракси значајан је један случај, када говоримо о разликовању „тероризма“ од „рата“ и „ратних операција“. Реч је о случају *Pan American v Aetna Casualty*,¹¹ када је терористичка организација „Народни фронт за ослобођење Палестине“ отела четири авиона, од којих је један био и лет *Pan American*-а од Амстердама до Њујорка. Он је тада преусмерен у Каиро, где је убрзо након слетања дигнут у ваздух. Окружни судија у Њујорку је приликом одлучивања у овом случају, када се поставило питање разликовања тероризма од граничних појмова какви су рат и ратне операције, упутио на говор државног секретара САД у Уједињеним Нацијама, са образложењем да он може бити релевантан у тумачењу тих појмова у самим полисама осигурања. У том говору је истакнуто да тероризам подразумева намерну употребу силе, насиља, од стране одређене политике групе према цивилима, грађанима или имовини неке државе која није укључена у ратне сукобе, на местима која нису везана за географску одредницу зараћених страна и укључују снажне пропагандне пост-ефекте.¹² Као примери, наводе се: отмице авиона, писма-бомбе, убиства дипломата, итд.

9 Институтске клаузуле политичких ризика из 2009. године (енг. *Institute Strikes Clause Cargo*), чл. 1.2: „any act of terrorism being an act of any person acting on behalf of, or in connection with, any organisation which carries out activities directed towards the overthrowing or influencing, by force or violence, of any government whether or not legally constituted“.

10 John Dunt, *Marine Cargo Insurance*, 2nd ed., Routledge, 2016, 246.

11 [1974] 1 Lloyd's Rep. 207, 230, 231.

12 J. Dunt, 248.

Исто питање разматрано је и у случају *P&C Insurance Limited (PUBL) v Silversea Cruises Ltd*,¹³ када је одлучивано о случају у вези са терористичким нападима од 11. септембра 2001. године. Тада је одлучено да иако је након тога проглашен „рат против терора“ (*war on terror*), није могло бити речи о ратном чину, јер је та синтагма уведена као политичка фраза која је требала да дефинише борбу против неидентификованог непријатеља. Такође, није могло бити речи о ратном чину, јер није дошло до оружаног сукоба две стране.

Коришћење термина „утицање путем силе или насиља“ своје корене може наћи у *The Ofences Against the Person Act* из 1864. године.¹⁴ У одељку посвећеном квалификованом убиству, стоји да ће се таквим сматрати свако убиство које је учињено као акт тероризма, што значи да је употребљено насиље у циљу стварања страха код одређене групе или у широј јавности. Такав случај разматран је у парници *Lamey v The Queen*.¹⁵ У њој је судија утврдио да се намера да се изазове стање страха код групе људи или шире јавности огледа у околностима у којима је убиство извршено. Уколико је оно учињено дизањем зграде у ваздух или приликом отмице авиона, онда се ради о посебним квалитативима који сугеришу да се ради о терористичком акту.

Ова клаузула се својом терминологијом поклапа са изузетком наведеним у *Institute Cargo Clause* (2009),¹⁶ с тим што она обезбеђује покриће само физичког губитка или оштећења, односно она не покрива трошкове настале услед промене руте или кашњења, проузрокованим актима тероризма. У том случају реч је о *Frustration Clause*,¹⁷ која поред генералних изузетака наведених у општим Институтским клаузулама ограничава осигурано покриће на материјални губитак и то на онај проузрокован непосредно актом тероризма. Тако нпр. уколико терористи подметну пожар у једном бродском одељку, штета која настане на роби која се налази у том одељку биће покривена обезбеђеним ризиком тероризма. Међутим, ако услед тога брод промени руту, па дође до закашњења са пристизањем у одредишну луку, и услед тога дође до изведеног или потпуног

13 [2004] Lloyd's Rep. IR 696 (CA).

14 Акт о кривичним делима против личности из 1864. године (енг. *The Ofences Against the Person Act*), чл. 2(1) (f).

15 [1996] 1 WLR 902.

16 Институтске карго клаузуле из 2009. године (енг. *Institute Cargo Clause*), чл. 7.3.

17 Институтске клаузуле политичких ризика из 2009. године (енг. *Institute Strikes Clause Cargo*), чл. 3.8.

губитка робе у другим одељцима, они неће бити покривени полисом која обезбеђује ризик тероризма.

Даље, поставља се питање да ли ова клаузула покрива деловање појединца који наступа самостално или он мора деловати у име неке организације или у вези са њом. Узимајући у обзир да клаузула 1.3. покрива деловање особе која делује из политичког, идеолошког или верског мотива,¹⁸ може се закључити да клаузулом 1.2. то покриће није обезбеђено. Ово је још једна од разлика коју је донело ревидирано издање Институтских клаузула из 2009. у односу на оно из 1982. године, јер поред фразе „политичког мотива“ уводи и појмове „верског“ и „идеолошког“. На недостатак ближег дефинисања „политичког мотива“ указивано је дуго времена, јер је сматрано да се том синтагмом оставља исувише широк простор за квалификацију одређеног дела. Он би подразумевао било ког појединца који својим делом причињава штету како би указао на своју политичку опредељеност, односно на своје политичке мотиве. Године 1982. је разматрано и увођење термина „идеолошког“ у клаузулу, али је одбачено, јер је он сматран за исувише неодређен. Америчке Институтске клаузуле су, са друге стране, користиле терминологију „из политичких, терористичких или идеолошких разлога“.

Оваква формулација може бити неодговарајућа из разлога, што сам акт тероризма подразумева политичку, идеолошку или верску мотивацију. Због тога је *Joint Cargo Comitee* увео још један термин у своју клаузулу – „верски“, водећи рачуна о тренду пораста терористичких напада мотивисаним религијским циљевима. Што се тиче судске праксе, од значаја је један случај који се бавио идеолошким мотивисаношћу при извођењу терористичког напада. Реч је о случају *Newmarket Investment Corporation v Fireman Fund Insurance Company*.¹⁹ Тада је америчкој амбасади у Чилеу дојављено да је у пошиљке воћа, које су транспортоване из Чилеа у Америку, убризган цијанид. У дојави је објашњено да је то учињено како би се скренула пажња светске јавности, али и самих САД, на тежак економски положај народа у Чилеу. Када је дошло до моменталне обуставе увоза и стопирања свих пошиљки воћа из Чилеа у Америку, многи осигураници су претрпели губитке. Случај је подведен под ризик из полисе која покрива политичке ризике, односно *Strikes, Riots and Civil Comotations Endorsement*.

18 *Ibid*, чл. 1.3.

19 774. E. Supp. 909 (1991), US District Court Eastern District of Pennsylvania.

У таквим полисама стајало је да ће постојати покриће у случају „уништења или штете на имовини осигураног проузроковано директно вандализмом, саботажом или злонамерним актом, за који се сматра да обухвата дело или више дела, једне особе или више њих, било да су службеници једне државе или не, учињени из терористичких или идеолошких разлога“. Пред суд је било постављено питање да ли је тероризам био непосредан узрок настанка штете, и суд је утврдио да јесте, не улазећи у дефинисање самог појма „тероризма“.

Што се тиче трајања покрића, клаузулом тероризма покривен је период *warehouse to warehouse* (од складишта до складишта), у складу са покрићем које дефинише комплет (А) Институтских клаузула. Међутим, након 11.9.2001. године амерички *Joint Cargo Comitee* је донео клаузулу са називом *Termination of Transit Clause (Terrorism)*, познатију и као *Joint Cargo Comitee Clause – JC56*, која предвиђа да осигуравачи неће давати покриће за ризик тероризма у периоду док је роба у складишту, односно покриће ће постојати само у периоду док се роба налази на броду. На тај начин се овом клаузулом покриће уподобљава покрићу које је гарантовано клаузулама из групе ратних ризика, односно сужава се и ограничава период трајања покрића, имајући у виду да клаузуле из комплета ратних ризика предвиђају да покриће траје до 15 дана од момента пристизања брода у одредишну луку и то уколико се она налази на броду.²⁰

IV Ризик тероризма и модерна средства ратовања

Временом су се методологија и облици тероризма, као облика политичке насилне акције, мењали и прилагођавали времену и околностима у којима се друштво налази. Тако је велика пажња на пољу искључујућих клаузула посвећена оружју за масовно уништење након 11. септембра 2001. године. Испрва су осигуравачи у енумерацију постојеће *Radioactive Contamination Exclusion Clause (RACE)* унели и појам „прљави бомба“. Сама *RACE* клаузула је својеврсни правни трансплант из области комерцијалних непоморских осигурања. 1959. године Британски осигуравачући комитет за атомску енергију је издао *Radioactive Contamination Exclusion Clause*, којом је из покрића искључио губитке који су директно или индиректно проузроковани или су настали услед значајног утицаја јонизирајућег зрачења или радиоактивном контаминацијом било ког нуклеарног горива. Онда је 1996. године установљено да постојећа форму-

20 J. Dunt, 236.

лација не покрива случајеве са самим нуклеарним оружјем. То је установљено након инцидента у Шпанији, када су четири ненаоружане (без упаљача, који изазива експлозивну реакцију у процесу атомске фисије) атомске бомбе случајно избачене из авиона, три су завршиле на копну а једна је упала у море близу шпанске обале.

Као резултат тог инцидента, и нуклеарно оружје уврштено је у искључујућу клаузулу па је она подразумевала да су из покрића искључене штете настале услед „јонизирајућег зрачења, услед радијације или контаминације било каквим нуклеарним горивом или било којим другим нуклеарним отпадом или услед сагоревања нуклеарног горива; радиоактивног, отровног, експлозивног или било којег другог опасног или контаминираних нуклеарног постројења, реактора или друге нуклеарне инсталације па и саме нуклеарне компоненте; било ког ратног оружја које користи нуклеарну фисију и/или фузију или неку другу радиоактивну реакцију или процес“.²¹

Као што је већ поменуто, ова клаузула је доживела ревизију након терористичких напада 9.11.2001. године, па је у постојећу клаузулу поред речи „оружје“ (*weapon*), додата и реч „направа“ (*device*), мислећи управо на направе као што су „прљаве бомбе“ или неко слично оруђе које се не би могло квалификовати као конвенционално оружје. Што је још важније, новом клаузулом појашњено је да се она не односи на радиоактивне изотопе, припремљене, преношене, ускладиштене или кориштене у комерцијалне, пољопривредне, научне или у сличне мирнодопске сврхе. То је учињено, јер су ствари са оваквом наменом углавном осигураване путем Институтских клаузула, па се желело избећи њихово сврставање у категорију са „прљавом бомбом“. Временом се размишљало и о другим опасностима, па је 2003. године поново допуњена клаузула, увођењем ризика од електро-магнетног пулса (који се јавља после експлозије атомске бомбе), иако је овај ризик било могуће исконструисати помоћу ризика од оружја за масовно уништење.²² Поред ове допуне, уведен је и ризик од биолошког и хемијског наоружања, и све то у оквиру проширене *RACE* клаузуле, познатије као *CL370*.²³

21 Институтска клаузула изузимања ризика радиоактивног загађења из 1990. године (енг. *Institute Radioactive Contamination Exclusion Clause*), чл. 1.1., 1.2., 1.3.

22 J. Dunt, 252.

23 Институтска клаузула изузимања ризика радиоактивног загађења, хемијског, биолошког, биохемијског и електромагнетског оружја из 2003. године (енг. *Institute Radioactive Contamination, Chemical, Biological, Biochemical and Electromagnetic Weapons Exclusion Clause*).

Посебну пажњу у данашњем времену заслужује и питање хакерских упада у компјутерске и телекомуникационе системе и уопште сва питања у вези са тзв. „сајбер тероризмом“. Нарочито имајући у виду зависност поморске трговине од модерних информационих технологија (навигација, рад мотора, температура карго одељка). Због тога је управо о овом питању дошло до расправе у оквиру лондонског удружења осигуравача, односно Лојда.²⁴ Питање ризика сајбер напада покушано је да буде решено и Институтском клаузулом искључења хемијског, биолошког, био-хемијског, електромагнетног оружја и искључењем сајбер напада. У њој стоји да ни у ком случају осигуравајућа полиса неће покрити губитак, оштећење, одговорност или трошкове проузроковане директним, индиректним или уз допринос коришћења операција у циљу доношења штете компјутером, компјутерским системом, компјутерским софтверским програмом, компјутерским вирусом или процесом или било каквим електронским системом.²⁵

У вези са овим, отворено је питање, да ли оваква искључујућа клаузула искључује из покрића обезбеђеног ратним и политичким клаузулама (дакле и клаузулом тероризма), и употребу пројектила који за навођење користе компјутерске програме. Дилема је решена тако што је 2003. године у оквиру Институтске искључујуће клаузуле од сајбер напада у клаузули 1.2. прописано, да када је ова искључујућа клаузула обезбеђена уз полисе осигурања од рата, цивилног рата, револуције, побуне, устанка, мањих грађанских сукоба, било ког акта једне од зараћених страна или тероризма или акта особе која делује из политичких побуда, она се неће примењивати на случајеве када је штета или губитак изазван употребом компјутера, компјутерског система, компјутерског софтверског програма, компјутерског вируса или процеса или било каквог електронског система, који се користи при лансирању, навођењу или експлозији било каквог пројектила или другог оружја.²⁶

IV Обавеза обавештавања о промени ризика

Нарочит осврт код осигуравајућих полиса које покривају ризик тероризма заслужује једна од основних обавеза у уговорном односу изме-

24 Bernard Twomey, Jonathan Earthy, „Cyber: Marine Risk and Potential Impact“, *Lloyd's Register Marine*, 2014, доступно на: http://www.lr.org/en/_images/229-77182_The_risks_associated_with_marine_information_technology.pdf, 18.9.2016.

25 Институтска клаузула ризика сајбер напада из 2003. године (енг. *Institute Cyber Attack Exclusion Clause CL 380*), чл. 1.1.

26 *Ibid*, чл. 1.2.

ђу осигураника и осигуравача, а то је обавеза обавештавања о промени ризика. Ова обавеза проистиче из начела максимално добре вере, што је једно од суштинских обележја облигационих односа у континенталном правном подручју.²⁷ Још при закључењу уговора осигураник је дужан да пријави све околности које могу бити од значаја осигуравачу при одлучивању да ли ће ризик узети у покриће и колику ће премију одредити. Поставља се питање, на који начин би осигуравач одређивао висину премије, узимајући у обзир непостојање јасно изражених статистичких одредница, на основу којих би осигуравач могао да евалуира ризик тероризма и да у складу са тим захтева од осигураника уплату одређене премије. Таква процена ризика је до сада била у домену државних органа, јер тероризам је предмет примарног интересовања обавештајних и контраобавештајних служби, али са развојем приватних корпорација које се баве обезбеђењем и које све више преузимају делокруг државних органа, може се очекивати да ће осигуравачи, користећи информације које сада могу доћи путем приватних канала моћи са великом прецизношћу да одреде висину премије. У упоредној осигуравајућој пракси, на примеру Велике Британије, можемо приметити да је овом питању посвећена нарочита пажња. Процену ризика у В. Британији врши тело које се назива „*Joint War Comitee*“, који квартално доноси извештаје у којима процењује вероватноће наступања ратних и сличних ризика у одређеним светским регионима.²⁸ Комитету у томе помаже својеврсна приватна обавештајна агенција – *Insurance Inteligence Center*, која оперативно сакупља податке које касније дистрибуира својим клијентима у циљу евалуације ратних и политичких ризика.²⁹

Са друге стране, остаје непознаница на основу чега осигураник може дати такве информације, имајући у виду да су такве информације предмет интересовања, пре свега безбедносних служби и да појединац не може имати скоро ни једну релевантну информацију у вези са овим ризиком. Чак и у случају да је поседује, он себе може изложити опасности да буде инкриминисан када је та информација означена као службена или државна тајна. Због тих разлога можемо говорити о *de facto* сужавању обавеза које стоје на страни осигураника приликом пријављивања околности које су од значаја при процени ризика.

27 Наташа Петровић Томић, *Осигурање робе у међународном поморском превозу*, Београд, 2009, 70.

28 Lloyd's Market Association, доступно на: http://www.lmalloyds.com/LMA/about/LMA/About_us/bout_he_LMA.aspx?hkey=a1464b86-0391-4abe-9db3-8b511090f71f, 22.11.2016.

29 Insurance Inteligence center, доступно на: <http://www.insurance-ic.com/#home>, 22.11.2016.

V Закључак

Основна мана, у одређивању и детерминисању ризика тероризма, јесте непостојање униформне дефиниције тероризма на међународном плану. Ово је од круцијалног значаја, јер тероризам је појава која превазилази оквири националних граница и чије се последице манифестују како на регионалном тако и на глобалном плану. Због тога је преко потребно, даље радити на плану једнообразног дефинисања појма тероризма, пре свега на пољу међународног кривичног права, које би пратило и инкорпорирање једне такве дефиниције и у друге гране права које се у својим правним оквирима баве овом појавом. Даље, сврставањем ризика тероризма у групу политичких ризика, се прејудицира природа тероризма иако у пракси нису непознате терористичке организације које су биле способне за извођење конвенционалних ратних операција. Због тога, али и због олакшавања приликом разграничења ризика нормираних у оквиру ратних и политичких ризика, неопходно је издвојити ризик тероризма у посебну групу Институтских клаузула. То би омогућило детаљније уређење овог ризика и на практичном плану олакшало уговарање и заштиту интереса осигураника, јер би осигураник у том случају много боље познавао своја права и обавезе. Такође, на тај начин осигуравач би могао знатно предвидљивије да процени и уговори које појаве, односно околности, ће се сматрати наступањем ризика тероризма.

Filip ŽIVANOVIĆ, M.A.

TERORISM AS A RISK IN CARGO INSURANCE CONTRACT

Summary

Considering political, geopolitical and international law context at the beginning of 21st century question of terrorism will be the leading question which must be considered by jurisprudence in the field of insurance. Risk of terrorism is a great example, how changes and developments in the area of warfare and political activism can make influence on law-bussines relations, therefore the autor of this article will points at development of legislation in the area of treatment of risk of terrorism. Also, what is need to be considered, is unrecognizing the risk of terrorism as independent risk from the other risks in the group of war and strike risks which are now incorporated in clauses provided by Institut of London Underwriters, from 2009th year. In that way there is huge space left in

interpretation of fulfilment of the insured event, which drags uncertainty and susceptability in the insurance market.

Key words: *cargo insurance, war and political risks, risk of terrorism, institue clauses.*